

Kulturmiljö i Trosa kommun

Kulturmiljö i Trosa kommun

Trosa kommun är en rik kulturbygd med flera riksintressen för kulturmiljön, fornlämningar, byggnadsminnen mm. Ur landskapet går det att studera hur Trosa kommun vuxit fram, utvecklats och förändrats. Samtidigt som det finns höga bevarandevärden måste även nutiden på sätta sin prägel på miljön. Hänsyn till kulturmiljön och skyddade platser hanteras ofta i kommunens detaljplaner.

Landskapet präglas ett jordbrukslandskap och högre skogspartier med inslag av medeltida kyrkor, herresäten, stora gårdar, torp och skärgårdshemman. Landhöjningen kan studeras både utifrån det öppna landskapet och den tidigare havsviken blir särskilt tydlig invid Trosaån och från Tureholmsviken upp mot Sillen. I Vagnhärad finns rikligt med lämningar från stenåldern och framåt medan Trosa stad vuxit fram under senare tid sedan staden flyttade från Trosaland i takt med landhöjningen.

Flera områden är skyddade som riksintressen enligt miljöbalken 3 kap och fornlämningar i sig har ett skydd enligt Kulturmiljölagen 1988:950. Vid fynd av fornlämning ska arbete omedelbart avbrytas och anmälas till Länsstyrelsen. Samråd med Länsstyrelsen krävs för åtgärder inom 100 m från känd fornlämning. För åtgärder som innebär markberedning ska samråd ske om fornlämning finns inom 50 m från det planerade markingreppet. För mer information kring fornlämningar rekommenderas Riksantikvarieämbetets sökfunktion Fornsök.

Värdefulla kulturmiljöer i Trosa kommun

Stråket mellan Vagnhärad och Västerljung hör till ett av det mest fornlämningstäta i länet med lämningar främst från bronsåldern. Miljön utgör det äldsta bosättningsområdet kring Trosaån och är belägen ca 20 m ö h. I takt med landhöjningen skapades dämmen och vattenfall vilka kunde användas för kvarnhjul och senare turbiner.

Under senare tid fick järnvägen stor betydelse för de båda samhällenas utveckling och centrum kom att förskjutas mer mot stationsområdet. Vagnhärad hade sedan en stor utbyggnadsperiod under 1960- och 70-talen då nya bostadsområden byggdes ut.

Trosaåns dalgång är ett till stora delar öppet jordbrukslandskap där vattnets betydelse för bygdens lokalisering kan ses. Området präglas av många gravar, stora boplatser och hållristningar. I takt med strandförskjutningen har bebyggelsen flyttat från höjderna under bronsåldern till övergångszonen mellan morän och lera under järnåldern till dalgångens botten under medeltiden. Åda gods är en välbevarad sörmländsk herrgård med en miljö som återspeglar den sociala skiktning som fanns på en lantegendom tidigare.

Trosa är en medeltida stad som först uppstod vid Trosalands kyrka i slutet av 1300-talet. Landhöjningen gjorde att staden började dö ut och flyttade ut mot kusten. Dagens Trosa stad fick stadsprivilegier år 1610. Trosa var främst ett fiskesamhälle med skärborgare som kombinerade hantverk med fiske. Över tid kom staden att utvecklas till en sommarstad. I dag präglas Trosa stad av bebyggelse från sent 1800-tal och utgör ett riksintresse för kulturmiljövärden. Trosa har successivt expanderat och bortsett från den utveckling som skett under 2000-talet växte orten framförallt på 1960- och 1970-talen.

Dalgången mellan Tureholmsviken och Sillen utgörs av ett rikt jordbrukslandskap som i söder domineras av Tureholms slott och som norrut präglas av gårdar som ansluter upp mot Västerljungs kyrka. Stationssamhället Västerljung växte fram över tid med skola och flera butiker och är den till ytan största kommundelen. Området är främst järnåldersbygd och vid Tuna by hittades 1774 landets största guldfynd på 12,5 kg vilken beräknas härröra från den tiden. Utmed kusten finns enstaka bosättningar på

öarna men på ågarstrukturen där godsens på land ägde stora delar av skärgården fanns inte i någon större utsträckning någon självägande fiskarbefolkning historiskt. Bebyggelsen har därför främst utgjorts av mindre torp och gårdar med sjöbodar vid stränderna. Fyrar, lotsstationer och sjökrokar har varit viktiga för befolkningen. Landskapet på öarna är en blandning av skog och äldre åkrar där skärgårdsjordbruk bedrevs. I skärgården finns flera riksintressen för kulturmiljövärden.

I Trosa kommun finns byggnader som har skydd av olika slag. Det handlar både om beslutade byggnadsminnen och kyrkliga byggnadsminnen som andra byggnader med hög kvalitet. I vissa fall är dessa skyddade i detaljplaner med särskilda bestämmelser.

>> Översiktsplanen vill ge förutsättningar för:

- Bevara, lyfta fram och utveckla kommunens värdefulla kulturmiljöer
- Säkerställa att ny bebyggelse i känsliga områden ska präglas av kvalitet i utformning och med hänsyn till befintlig bebyggelse

>> Strategier

- Varje område ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar
- Gestaltning av ny bebyggelse ska kunna spegla sin tid och olika hänsyn till omgivningen krävs utifrån vilka värden som finns på platsen.
- Genom samarbete med Länsstyrelsen och exploatörer lyfta fram värdefulla kulturmiljöer.

Teckenförklaring

Område där kommunen har skiljaktig mening om avgränsningen

 Region

Riksintresse för kulturmiljövården enligt Miljöbalken 3 kap 6 §

 Region

Övriga kulturmiljöintressen

 Point

 Point

 Region

 Region